

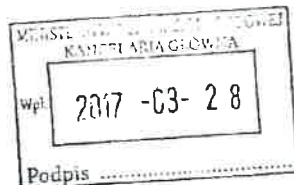
KOMISJA WYCHOWANIA KATOLICKIEGO KONFERENCJI EPISKOPATU POLSKI
01-015 Warszawa • Skwer Kardynała Stefana Wyszyńskiego 6

RPW/15867/2017 P
Data:2017-03-28

Legnica, 24 marca 2017 r.

KWEP-7/2017

Szanowna Pani Minister,

w nawiązaniu do pisma z dnia 3 marca 2017 r. (DKO-WOK.021.1.2017.MK) dotyczącego projektu rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej zmieniającego rozporządzenie w sprawie warunków i sposobu organizowania nauki religii w publicznych przedszkolach i szkołach, w ramach trwających konsultacji społecznych, po raz kolejny zwracam się z prośbą o rozważenie zgłaszanych przez stronę kościelną sugestii zmian:

- skreślenia w § 10 ust. 1 i 3 rozporządzenia słowa „wielkopostnych” w kontekście rekolekcji oraz w § 10 ust. 1 słowa „kolejnych” w odniesieniu do dni, w których mają odbywać się rekolekcje;

- zastąpienia w § 10 ust. 1 zdania: „Pieczę nad uczniami w tym czasie zapewniają katecheci”, sformułowaniem: „W czasie trwania rekolekcji szkoła nie jest zwolniona z realizowania swojej funkcji opiekuńczej i wychowawczej”.

Omawiany § 10 rozporządzenia mógłby zatem przyjąć brzmienie:

1. Uczniowie uczęszczający na naukę religii uzyskują trzy dni zwolnienia z zajęć szkolnych w celu odbycia rekolekcji, jeżeli religia lub wyznanie, do którego należą, nakłada na swoich członków tego rodzaju obowiązek. W czasie trwania rekolekcji szkoła nie jest zwolniona z realizowania swojej funkcji opiekuńczej i wychowawczej. Szczegółowe zasady dotyczące organizacji są przedmiotem odrębnych ustaleń między organizującymi rekolekcje a szkołą.

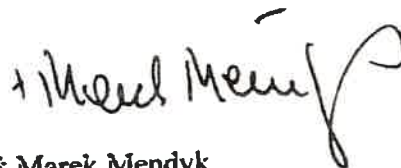
2. O terminie rekolekcji dyrektor szkoły powinien być powiadomiony co najmniej miesiąc wcześniej.

3. Jeżeli na terenie szkoły prowadzona jest nauka religii więcej niż jednego wyznania, kościoły i związki wyznaniowe powinny dążyć do ustalenia wspólnego terminu rekolekcji.

Uzasadnieniem postulowanej zmiany jest fakt, że zdarzają się sytuacje, w których istnieje potrzeba zorganizowania rekolekcji poza okresem Wielkiego Postu, np. przy okazji przygotowania do obchodów święta patrona szkoły lub misji parafialnych itp.

Decyzja o terminie byłaby podejmowana w uzgodnieniu pomiędzy parafią a dyrektorem szkoły, z zachowaniem dotychczas obowiązujących zasad.

Łączę wyrazy szacunku

† Marek Mendyk
Przewodniczący
Komisji Wychowania Katolickiego KEP

Szanowna Pani
Anna Zalewska
Minister Edukacji Narodowej
al. J. Ch. Szucha 25
00-918 Warszawa

RZECZNIK PRAW OBYWATELSKICH

Warszawa, 27 stycznia 2017 r.

Adam Bodnar

VII.5604.1.2015.MM

Pani

Anna Zalewska

Minister Edukacji Narodowej

al. J. Ch. Szucha 25

00-918 Warszawa

w dniu 1 lutego 2016 Rzecznik Praw Obywatelskich skierował wystąpienia do wojewódzkich kuratorów oświaty dotyczące konieczności uczestniczenia przez nauczycieli w uroczystościach religijnych z okazji rozpoczęcia lub zakończenia roku szkolnego oraz w rekolekcjach. Do Rzecznika wpływają skargi nauczycieli oraz rodziców uczniów, którzy nie chcą uczestniczyć w takich uroczystościach. Ze skarg tych wynika, że niekiedy są oni zmuszani do takiego uczestnictwa. Rodzice i nauczyciele zastrzegają w skargach anonimowość ze względu na obawę stygmatyzacji

Z odpowiedzi udzielonych przez wojewódzkich kuratorów oświaty wynika, że nie wpływają do nich indywidualne skargi dotyczące tego problemu. Kuratorzy wskazują, że zgodnie z § 3 rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej z 27 sierpnia 2015 r. w sprawie nadzoru pedagogicznego (Dz. U. z 2015 r., poz. 1270) nadzór prowadzony jest przez nich w trybie działań planowych lub doraźnych. Działania planowe nie zostały w tym zakresie przewidziane przez MEN. Z kolei kuratorzy wskazują na brak podstaw do działań doraźnych z uwagi na brak skarg indywidualnych. Podnoszą oni, że informują dyrektorów placówek szkolnych o konieczności poszanowania konstytucyjnych praw i wolności przy organizowaniu opieki i udziału uczniów w uroczystościach religijnych.

Zgodnie z zasadami dotyczącymi organizowania rekolekcji dla uczniów szkół publicznych – opublikowanymi na stronie internetowej MEN – opiekę nad uczniami w czasie rekolekcji zapewniają nauczyciele religii. Dyrektor szkoły – jeśli wymagają tego względy bezpieczeństwa uczniów – może zwrócić się jednak do pozostałych nauczycieli z prośbą o pomoc w zapewnieniu uczniom opieki w czasie ich przemieszczania się do miejsca odbywania się rekolekcji i w drodze powrotnej do szkoły. W tym przypadku dyrektor powinien jednak respektować prawo nauczycieli do wolności sumienia i wyznania. Wątpliwości w niniejszej sprawie budzi jednak skuteczne realizowanie tych zaleceń w praktyce. Należy mieć na uwadze, że kwestia wolności sumienia i wyznania jest niezwykle wrażliwa, co może wpływać na brak skarg indywidualnych.

Możliwość uczestniczenia w rekolekcjach wielkopostnych jest jednym z przejawów wolności religii wyrażonej w art. 53 ust. 2 Konstytucji i w związku z tym zasługuje ona na ochronę władz publicznych. Warto jednak zwrócić uwagę na liczne wątpliwości dotyczące stosowania § 10 rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej z 14 kwietnia 1992 r. w sprawie warunków i sposobu nauczania religii w szkołach publicznych (Dz. U. Nr 36, poz. 155 ze zm.), który przyznaje uczniom uczęszczającym na lekcje religii zwolnienie na udział w rekolekcjach wielkopostnych.

Przepis ten wykracza poza upoważnienie zawarte w art. 12 ust. 2 ustawy z dnia 7 września 1991 r. o systemie oświaty (Dz. U. z 2015 r., poz. 2156 ze zm.). W przepisie ustawowym, użyto bowiem pojęcia „organizowanie nauki religii” w ramach którego nie mieści się „udział w rekolekcjach wielkopostnych”. Delegacja ustawowa nie spełnia w tym zakresie wymogów z art. 92 ust. 1 Konstytucji RP. **Tego rodzaju uprawnienie związków wyznaniowych powinno być zatem uregulowane na poziomie ustawowym,** co stanowiłoby także lepsze zagwarantowanie jego realizacji. **Doprecyzowania wymaga również samo pojęcie „rekolekcji wielkopostnych”,** które ma charakter kanoniczny, a nie publicznoprawny. Powoduje ono na przykład wątpliwości, czy uczniowie będący członkami Kościoła Katolickiego mogą uzyskać wskazane zwolnienie w innym terminie, np. w okresie adwentu. W praktyce zdarza się bowiem, że szkoły publiczne w porozumieniu z parafiami organizują rekolekcje adwentowe. **W ocenie Rzecznika brak jest podstaw do ograniczenia wskazanego uprawnienia jedynie do okresu wielkiego postu, który nie jest obchodzony przez wszystkie religie i związki**

wyznaniowe. Pożądane byłoby również wskazanie na poziomie ustawowym, że zwolnienie z zajęć szkolnych w celu odbycia rekolekcji jest przyznawane na życzenie rodziców – tak jak ma to miejsce w przypadku organizowania lekcji religii. Takie rozwiązanie stanowiłoby pełniejszą realizację prawa rodziców do zapewnienia dzieciom wychowania i nauczania moralnego i religijnego zgodnie ze swoimi przekonaniem wyrażonego w art. 53 ust. 3 Konstytucji.

Zasadne byłoby również doprecyzowanie w przepisach prawa powszechnie obowiązującego zasad organizowania w szkole innych uroczystości o charakterze religijnym, takich jak np. inauguracja roku szkolnego z udziałem kapłana, dni patrona szkoły, czy obchody Świąt Bożego Narodzenia. Z wpływających do Rzecznika skarg wynika bowiem, że podczas tego typu uroczystości często dochodzi do naruszania konstytucyjnej wolności sumienia i wyznania osób nieutożsamiających się wyznawaną przez większość uczniów religią.

Mając na uwadze powyższe, działając w oparciu o art. 16 ust. 2 pkt 1 ustawy z dnia 15 lipca 1987 r. o Rzeczniku Praw Obywatelskich (Dz. U. z 2014 r., poz. 1648 ze zm.), zwracam się do Pani Minister z uprzejmą prośbą o rozważenie zasadności zlecenia nadzoru planowego dotyczącego respektowania wolności sumienia i wyznania nauczycieli opiekujących się uczniami podczas rekolekcji wielkopostnych. Proszę również uprzejmie o zajęcie stanowiska, co do zasadności podjęcia działań legislacyjnych we wskazanym wyżej zakresie.

(-) [Adam Bodnar]

RZECZNIK PRAW OBYWATELSKICH

Adam Bodnar

Warszawa, 4 maja 2017 r.

VII.5604.1.2015.MM

Pani
Maciej Kopec
Podsekretarz Stanu
w Ministerstwie Edukacji Narodowej
al. J. Ch. Szucha 25
00-918 Warszawa

uprzejmie dziękuję Panu Ministrowi za odpowiedź udzieloną pismem z dnia 8 lutego 2017 r. (znak: DKO-WOK.4072.6.2017GP). Po zapoznaniu się z treścią przedstawionego przez Pana Ministra stanowiska uznałem jednak, że w niniejszej sprawie aktualna pozostaje część wątpliwości podniesionych przeze mnie w wystąpieniu z dnia 27 stycznia 2017 roku. Dlatego pozwalam sobie przedstawić dodatkowe wyjaśnienia.

Wolność sumienia i wyznania jest jednym z podstawowych praw człowieka, mającym swoje zakorzenienie w art. 53 Konstytucji RP. Jej poszanowanie w sferze publicznej jest przedmiotem mojej szczególnej uwagi jako Rzecznika Praw Obywatelskich. Nie budzi wątpliwości, że udział w uroczystościach religijnych z okazji rozpoczęcia albo zakończenia roku szkolnego oraz w rekolekcjach wielkopostnych stanowi przejaw realizacji wolności sumienia i wyznania w jej aspekcie pozytywnym, o którym mowa w art. 53 ust. 2 Konstytucji RP. Należy jednak zwrócić uwagę, że tego typu forma „ułatwienia” realizacji wolności sumienia i wyznania nie została wprost zagwarantowana w przepisach Konstytucji RP. Zgodnie z art. 53 ust. 4 Konstytucji RP religia kościoła lub innego związku wyznaniowego o uregulowanej sytuacji prawnej może być przedmiotem nauczania w szkole, przy czym nie może być naruszona wolność sumienia i religii innych osób. Przepis

ten nie wprowadza uprawnień do uzyskania zwolnienia na udział w rekolekcjach i innych uroczystościach o charakterze religijnym. Niewątpliwie takie uprawnienia należy uznać za korzystne z punktu widzenia realizacji konstytucyjnej ochrony wolności religii. Należy jednak podkreślić, że ich realizacja w praktyce może się wiązać również ze sferą praw podmiotów bezwyznaniowych i reprezentujących religie mniejszościowe. Dlatego wskazane w odpowiedzi z dnia 8 lutego 2017 roku obowiązki szkoły powinny zostać uregulowane w akcie prawa powszechnie obowiązującego.

Zgodnie z art. 92 ust. 1 Konstytucji RP rozporządzenia są wydawane na podstawie szczegółowego upoważnienia zawartego w ustawie i w celu jej wykonania. Mają one odciążyć ustawodawcę od wydawania regulacji nazbyt szczegółowych lub o charakterze technicznym. Wskazuje się, że wykorzystanie choćby wyraźnych upoważnień ustawowych do innych celów niż założone w upoważnieniu albo wyjście poza jego zakres stanowi naruszenie legalności działania Rady Ministrów lub poszczególnych ministrów (zob. B. Banaszak, *Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej. Komentarz*, Warszawa 2012, s. 539). Ponownie pragnę zwrócić uprzejmie uwagę, że art. 12 ustawy z dnia 7 września 1991 r. o systemie oświaty (Dz. U. z 2016 r., poz. 1943 ze zm.) stanowi, iż minister właściwy do spraw oświaty i wychowania określi w drodze rozporządzenia warunki i sposób wykonywania przez szkoły publiczne zadania polegającego na **organizowaniu nauki religii** na życzenie rodziców bądź samych uczniów. Rekolekcje są zaś formą praktyk religijnych. W doktrynie prawniczej zwraca się uwagę, że stanowią one kwestię wykraczającą poza zakres ściśle rozumianej nauki religii w szkole, a dotyczącą raczej kultu religijnego (zob. M. Pilich, *Komentarz do art. 12 ustawy o systemie oświaty*, Lex 2015, Nr 509990). Należy więc uznać, że § 10 rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej z dnia 14 kwietnia 1992 r. w sprawie warunków i sposobu organizowania nauki religii w publicznych przedszkolach i szkołach (Dz. U. z 1992 r., Nr 36, poz. 155 ze zm.) nie realizuje upoważnienia ustawowego a wprowadza *de facto* nowe uprawnienie, wkraczając tym samym w materię ustawową.

Zasadnym byłoby ujednoczenie w obowiązujących przepisach praktyki organizacji rekolekcji wielkopostnych. Opublikowanie na stronie internetowej Ministerstwa Edukacji Narodowej zasad dotyczących organizowania rekolekcji dla uczniów szkół publicznych nie wydaje się wystarczające. Przykładowo, w poszczególnych szkołach rekolekcje są

organizowane w różnym wymiarze czasowym – od zwolnień na kilkugodzinne wyjście do Kościoła po kilkudniowe zorganizowane obrzędy. Oznacza to, że w poszczególnych placówkach odmiennie realizowane są zarówno uprawnienia osób korzystających z prawa do uczestnictwa w rekolekcjach, jak i osób bezwyznaniowych i reprezentujących religie mniejszościowe. Z doniesień medialnych i skarg wpływających do Biura Rzecznika Praw Obywatelskich wynika, że niektóre formy organizowania rekolekcji budzą obawy rodziców. Wątpliwości dotyczą np. obowiązku uczestnictwa w rekolekcjach uczniów uczęszczających na religię, czy organizowania na terenie szkoły spowiedzi dla uczniów.

Odnosząc się do twierdzenia Pana Ministra, że „zastosowane w przepisach określenie rekolekcji wskazuje również, że sprawa dotyczy jedynie uczniów należących do tych kościołów i związków wyznaniowych, które w swoim prawie wewnętrznym nawiązują do praktyk religijnych związanych z okresem Wielkiego Postu przygotowującego do obchodzenia Świąt Wielkanocnych”, należy wskazać, że budzi ono wątpliwości z punktu widzenia zasady równości wyrażonej w art. 32 ust. 1 Konstytucji RP. Niewątpliwie z omawianego uprawnienia w praktyce korzystają przede wszystkim członkowie chrześcijańskich kościołów i związków wyznaniowych. Nie powinno to jednak uzasadniać wprowadzenia na gruncie przepisów powszechnie obowiązujących uprawnienia zdefiniowanego przy pomocy pojęć związanych z określoną religią, z którego nie mogą skorzystać osoby wyznające religie niechrześcijańskie i osoby bezwyznaniowe. Zasadne byłoby więc rozszerzenie zakresu podmiotowego w tym zakresie.

Mając na uwadze powyższe, działając o art. 13 ust. 1 pkt 2 ustawy z dnia 15 lipca 1987 r. o Rzeczniku Praw Obywatelskich (Dz. U. z 2014 r., poz. 1648 ze zm.), zwracam się z uprzejmą prośbą o zajęcie stanowiska w niniejszej sprawie.

(-) [Adam Bodnar]

MINISTERSTWO EDUKACJI NARODOWEJ

DEPARTAMENT KSZTAŁCENIA OGÓLNEGO

Warszawa, 27 czerwca 2017 r.

DKO-WOK.4017.26.2017.MK

Pani
Dorota Wójcik
Prezesa
Fundacji Wolność od Religii
ul. Fryderyka Chopina 41/2
20-023 Lublin

Szanowna Pani!

Odpowiadając na pismo z dnia 29 maja br. w sprawie organizacji zajęć w szkole i sprawdzania frekwencji uczniów w dniach, w których uczniowie uczestniczą w rekolekcjach wielkopostnych, uprzejmie informuję, że podtrzymuję swoje stanowisko w tej sprawie przedstawione w piśmie z dnia 13 maja br. (nr j. w.).

Jednocześnie wyjaśniam, że w świetle obowiązujących przepisów rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej z dnia 14 kwietnia 1992 r. w sprawie warunków i sposobu organizowania nauki religii w publicznych przedszkolach i szkołach (Dz. U. nr 36 poz. 155 z późn. zm.) **tylko uczniowie uczęszczający na naukę religii uzyskują trzy kolejne dni zwolnienia od zajęć szkolnych w celu odbycia rekolekcji wielkopostnych, co oznacza, że uczniowie nieuczęszczający na naukę religii nie są zwolnieni z zajęć szkolnych.**

Uczniowie nieuczestniczący w lekcjach religii (i tym samym w rekolekcjach) są zobowiązani do udziału w zajęciach szkolnych odbywających się w godzinach ustalonego stałego planu zajęć i mają odnotowywany fakt obecności na tych zajęciach.

Nieuprawnione jest więc informowanie rodziców, że w czasie rekolekcji nie ma zajęć – z wyjątkiem sytuacji, gdy wszyscy uczniowie szkoły uczęszczają na religię. Ponadto przepisy prawa oświatowego nie postępują się pojęciem „biernego spędzania czasu w bibliotece lub świetlicy”.

Z poważaniem

Katarzyna Koszewska
Dyrektor
Departament Kształcenia Ogólnego
/ – podpisany cyfrowo/

MINISTERSTWO EDUKACJI NARODOWEJ
DEPARTAMENT KSZTAŁCENIA OGÓLNEGO

Al. Szucha 25, 00-918 Warszawa, tel. +48 22 34 74 141, fax +48 22 628 81 36, e-mail: Sekretariat.DKO@men.gov.pl
www.men.gov.pl